

Nr 395

Av herrar Nihlfors och Svenungsson, om förhöjt investeringsanslag till statens lånefond för universitetsstudier.

Ur statens lånefond för universitetsstudier utdelas räntefria studielån till underlättande av studiemöjligheterna för obemedlade eller mindre bemedlade studerande med utpräglad studiebegåvning vid universitet och högskolor m. fl. läroanstalter. Lånen beviljas av statsstipendienämnderna till ett högsta belopp av 2 500 kronor per år — i undantagsfall, »när särskilda omständigheter därtill föranleda», 3 000 kronor. Det förekommer dock ytterst sällan att nämnderna beviljar högre belopp än 2 500 kronor. En studerande, som tidigare erhållit räntefritt lån, har företräde framför nya sökande, så länge han sköter sina studier.

För budgetåren 1954/55, 1955/56, 1956/57 och 1957/58 har till denna fond anvisats resp. 4 000 000, 5 000 000, 6 000 000 och 6 000 000 kronor i investeringsanslag. För utdelning av lån har dock något större summor kunnat disponeras, främst därför att amorteringsbelopp influtit till fonden och gjorts tillgängliga för ny utlåning. För innevarande budgetår har således för utdelning disponerats 6 950 000 kronor. I fjorårets statsverksproposition hemställdes om oförändrat anslag i jämförelse med budgetåret 1956/57, vilket också blev riksdagens beslut.

Ett flertal motioner i båda kamrarna yrkade dock höjning och i statsutskottets utlåtande (nr 92) över dessa motioner heter det bl. a.:

»Från skilda synpunkter är det angeläget att ytterligare vidga och stimulera rekryteringen till de högre utbildningsbanorna. Enligt utskottets mening talar därför i och för sig starka skäl för att ifrågavarande anslag i enlighet med garantilånenämndens förslag och yrkandena i motionerna för nästa budgetår uppräknas med 2 300 000 kronor. Emellertid har utskottet vid sin prövning av förevarande anslagsfråga ansett sig böra godtaga Kungl. Maj:ts förslag om oförändrat anslagsbelopp. Då låneformen är den för statsverket minst betungande av de nuvarande direkta studentsociala stödåtgärderna, förutsätter dock utskottet att möjligheterna att förstärka medelsanvisningen till ifrågavarande ändamål vid höstens budgetarbete noga övervägas.»

Årets statsverksproposition föreslår att ett investeringsanslag på 700 000 kronor anvisas till fonden för 1958/59. Departementschefen räknar därvid med att ytterligare ett belopp på minst 1 miljon kronor av fondmedel skall kunna disponeras för utdelning av lån. Garantilånenämnden har föreslagit ett investeringsanslag på 11 000 000 kronor och räknar därutöver med en

för utdelning disponibel behållning å fonden på 660 000 kronor vid ingången av budgetåret 1958/59.

Inte minst med tanke på statsutskottets positiva utlåtande om garanti-lånenämndens och motionernas förslag om en kraftig uppräknig av investeringsanslaget redan i fjor synes det otillfredsställande att man i årets statsverksproposition föreslår en höjning av endast 1 miljon kronor. Sveriges förenade studentkårer (SFS) har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 november 1957 visat vilken väsentlig ekonomisk betydelse de räntefria lånen har för de studerande. Tack vare räntebefrielsen under studietiden och de förhållandevis liberala räntevillkoren under amorteringstiden kommer en studerande, som under en femårig studietid innehåft räntefritt lån om 2 500 kronor om året, att betala nära 7 000 kronor mindre i räntor och amorteringar än en studerande, som varit hänvisad till att låna motsvarande belopp som vanliga statsgaranterade studielån, vilka ju är räntebärande redan under studietiden. Det är därför beklagligt att med de i fjor anvisade och i år föreslagna investeringsanslagen ett så ringa antal studerande kan komma i åtnjutande av denna enligt statsutskottet minst betungande studentsociala förmån.

Under innevarande år har det varit betydligt lättare att komma i åtnjutande av det stora och förhållandevis kostsamma statliga stödet åt studerande, naturastipendium, än det trots allt betydligt mindre, räntefritt lån. Statsverkspropositionens förslag under åttonde huvudtiteln till anslag till naturastipendier beräknas räcka till ca 3 900 stipendier, varav 1 640 nya och resten prolongerade, medan det föreslagna investeringsanslaget till räntefria lån kan förslå till ca 3 640 lån, varav endast 1 240 nya, dvs. sådana som kommer att gå till studerande, som tidigare inte innehåft räntefritt lån. Under åttonde huvudtiteln beräknar chefen för ecklesiastikdepartementet, att ca 26 procent av de nyinskrivna 1958 vid universiteten och högskolorna skall kunna tilldelas naturastipendium. Av de nu föreslagna 1 240 nya lånen kan erfarenhetsmässigt beräknas, att mellan hälften och en tredjedel går till tidigare inskrivna studerande. Under antagande att 800 lån går till nyinskrivna kommer endast ca 13 procent av dem att tilldelas räntefria lån. Det är givet, att denna stödforms rekryteringsfrämjande effekt därmed till mycket stor del går förlorad. Procenttalet 26 bygger på en utredning, som visar att så stor andel av de studerande inte kan räkna med något verksamt ekonomiskt stöd från hemmen vid sin studiefinansiering. Andelen av de studerande, som för sina studier till viss del är hänvisade till lånefinansiering, är givetvis mycket större. Mot bakgrunden av detta framstår det som svårmo-tiverat, att kraven för att erhålla den mindre förmånen, räntefritt lån, skall vara hårdare än kraven för att erhålla den större, naturastipendium.

Det är kanske främst två grupper bland de studerande, som kommer i åtanke vid meddelande av räntebefrielse. Merparten av stipendiaterna be-

finner sig i ett utomordentligt svårt ekonomiskt läge och är utöver sitt tidsbegränsade naturastipendium hänvisade till att finansiera sina studier helt och hållet med lån. Det måste anses rimligt, att dessa kan få räntebefrielse för en del av dessa lån. Den andra gruppen utgöres av dem, som varit mycket nära att tilldelas naturastipendium, dvs. sådana, som endast haft någon halv tiondel för låg betygspoäng eller några hundra kronor för hög »föräldrainkomst», för att kunna uppfylla de behörighetskrav, som statsstipendienämnderna på grundval av storleken på naturastipendieanslaget måste uppställa för tilldelning av stipendier. Deras ekonomiska situation är givetvis i och för sig lika behjärtansvärd som en stor grupp stipendiater; de måste helt eller till stor del finansiera sina studier med lån, och det är skäligt, att räntebefrielse skall kunna beviljas för en del av denna skuldsättning. I och med att de räntefria lånen kan tjäna som överbryggare av de tröskelproblem, som systemet med naturastipendier ofrånkomligt måste skapa, får de också en avsevärd rekryteringsfrämjande effekt. För de studenter, som trots vetskapen om att de kommer att tilldelas stipendier ändå tvekar inför den nödvändiga skuldsättningen, såväl som för de studenter, som är osäkra om stipendietilldelning och därför måste räkna med alternativet kraftig skuldsättning, måste goda utsikter att tilldelas räntefria lån verka stimulerande i valet mellan fortsatt utbildning eller omedelbart förvärvsarbete. Det är ju att märka, att det här rör sig om ungdom, som är väl lämpad för högre studier och vars anlag det därför är ett samhällsintresse att tillvarataga. Men med ett anslag till räntefria lån, som är så lågt som det nu föreslagna, kan denna stödform inte fylla en sådan funktion. Lånen kommer att förslå endast till en av de nämnda grupperna; om de fördelas på båda, blir utsikterna att få ett lån så små, att de inte verkar särskilt lockande. Ett högre investeringsanslag måste därför anvisas fonden.

SFS har i ovan nämnda skrivelse visat, att den totala lånesumma, som årligen beviljas av statsstipendienämnderna i form av statsgaranterade studielån och räntefria lån, stiger oroväckande år från år, för de tre senast tilländalupna budgetåren med i genomsnitt ca 21 procent och för enbart budgetåret 1956/57 med ca 31 procent. Den andel av denna totalsumma, för vilken räntebefrielse meddelats, har hållit sig tämligen konstant, omkring 24 procent. Innevarande år beräknas den sjunka till ca 19 procent. SFS framhåller, att om det gamla procenttalet på nytt skall kunna uppnås, erfordras sammanlagt ca 4 590 lån budgetåret 1958/59. Garantilånenämnden har å sin sida beräknat, att ca 4 400 lån behövs 1958/59 för att dels alla prolongationsberättigade studerande skall kunna tilldelas lån, dels den andel av de aktiva studerande, som tilldelas nytt lån, skall bli procentuellt densamma som den var 1956/57, nämligen 7,5 procent. Innevarande år är motsvarande procenttal så lågt som 3,0. Det måste anses rimligt, att den nedrustning, som denna studentsociala stödform utsattes för i fjor, nu kompenseras, så att åtminstone

samma nivå som 1956/57 uppnås. För detta erfordras således — om man följer garantilånenämndens metodik — ett investeringsanslag som tillsammans med de fonderade medlen kan räckta till sammanlagt 4 400 räntefria lån.

Såväl garantilånenämnden som SFS har föreslagit att det nuvarande maximibeloppet för dessa lån, 2 500 kronor, skall höjas till 3 000 kronor. Departementschefen har inte kunnat biträda dessa önskemål. Han har i stället föreslagit, att det maximibelopp på 3 000 kronor, som nu utgår »när särskilda omständigheter därtill föranleda» — i praktiken som nämnts ytterst sällan — höjes till 3 500 kronor. Detta förslag saknar betydelse för statsverket, och departementschefen har heller inte tagit hänsyn till det, när han beräknar genomsnittseloppet för lånen. Då vi anser, att det i första hand är angeläget att öka antalet lån, avstår vi i rådande ekonomiska läge från att föreslå en höjning av beloppen och utgår i stället från det av propositionen beräknade genomsnittet, 2 200 kronor per lån och år. För 4 400 sådana lån erfordras således disponibla medel på 9 680 000 kronor. Under förutsättning att 1 000 000 kronor finns tillgängliga för utdelning i form av fonderade medel, krävs alltså en höjning med 1 680 000 kronor av det föreslagna investeringsanslaget.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer vi,

att riksdagen till Statens lånefond för universitetsstudier för budgetåret 1958/59 anvisar ett investeringsanslag av 8 680 000 kronor.

Stockholm den 25 januari 1958

Folke Nihlfors

David Svenungsson